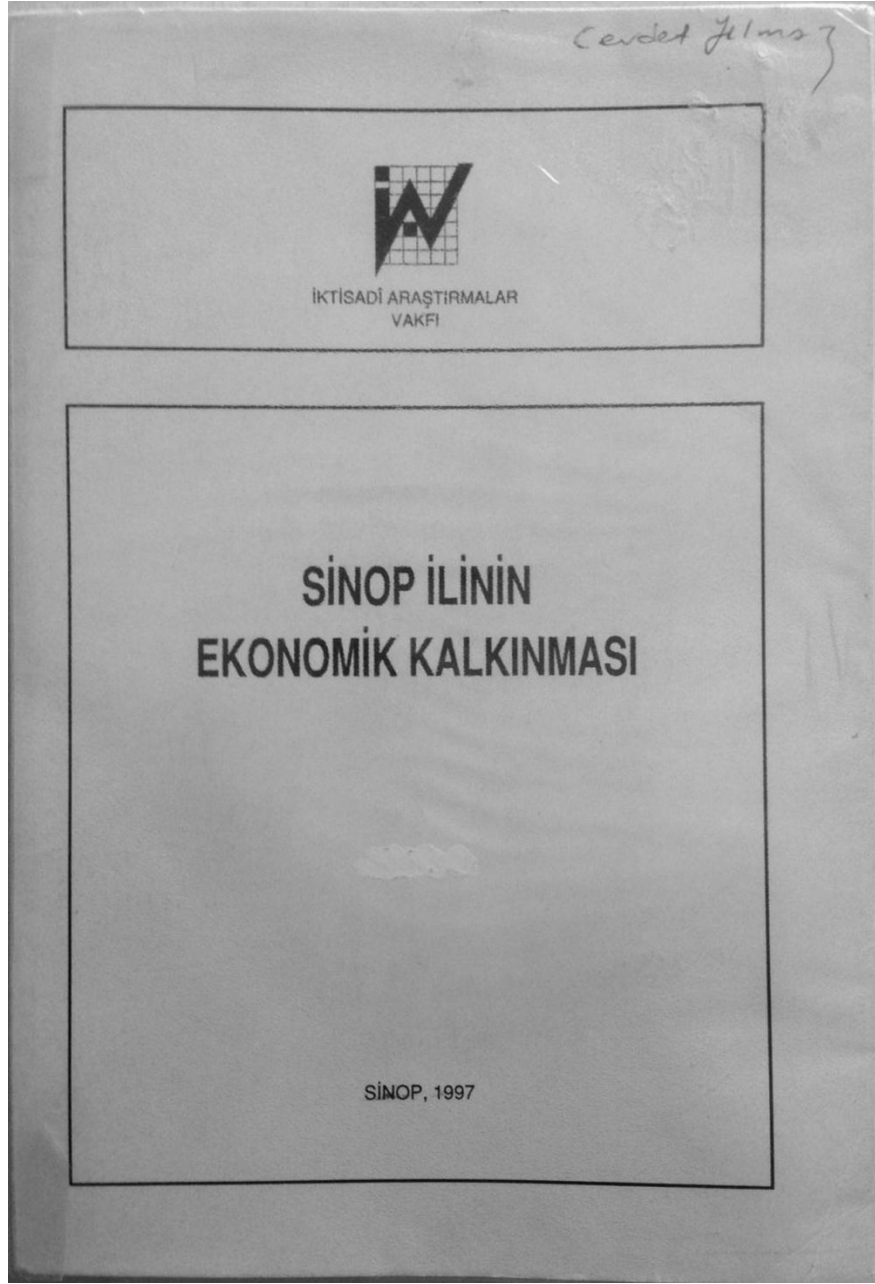

SİNOP İLİNİN BAZI EKONOMİK SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

Sinop İlinin Ekonomik Kalkınması, Sh. 323-329,

Sinop Valiliği ve İktisadi Araştırmalar Vakfı Ortak Yayını, 1997, Sinop

SİNOP İLİNİN BAZI SOSYO-EKONOMİK SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Cevdet YILMAZ*

Giriş

Henüz yeterince değerlendirilmemiş turistik çekicilikleri ve zengin doğal bitki örtüsü gibi kaynakları yanında, gerek yurtiçi gerekse yurtdışı istihdam piyasalarında kendini ispat etmiş dinamik işgücü varlığı ile Sinop ili gelişmişlik seviyesi açısından Türkiye'nin önde gelen merkezlerinden birisi olması gerekirken, maalesef bugün en geri kalmış illerimizden birisidir.

Sinop ilinin geri kalmışlık zincirini kırması ve sahip olduğu nüfus potansiyelini kendi içinde istihdam ederek gelişmiş iller arasına katılabilmesi için mevcut ekonomik, sosyal ve doğal problemlerin tespiti kadar, bunların çözümü ve varolan potansiyelin ortaya çıkartılarak değerlendirilmesi için yeni önerilerin ortaya konması da şarttır. Son yıllarda belli başlı illerimizde yerel yönetimler, bilim adamları ve halkın katılımı ile gerçekleştirilen il düzeyindeki panel, sempozyum vb. faaliyetlerin bu açıdan bakıldığında taşıdıkları önem büyüktür.

19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Coğrafya Bölümü olarak Sinop ili ile ilgili önceki yıllarda başladığımız araştırmalarımız sürmektedir. Sinop ilinin Türkiye'de en az ilmî araştırmaya konu olmuş sahalardan birisi oldu-

(*) 19 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi

ğu dikkate alınırsa bu çalışmaların değeri daha iyi anlaşılacaktır. Aşağıda yöre ile ilgili olarak yaptığımız araştırmalardan elde edilen bulgulardan bazıları, tespit ve öneri çerçevesi içinde, özet olarak sunulmuştur.

1.Bölüm: Sinop'un Geri Kalmasında Rol Oynayan Başlıca Faktörler

Sinop ilinin geri kalmasında rol oynayan etkenleri birkaç başlık altında şu şekilde özetleyebiliriz;

A. Konumundan kaynaklanan sorunlar

Türkiye'nin en kuzey kısmında yer alan Sinop ili önemli yollar üzerinde olmadığı gibi, kıyıya paralel uzanan iki önemli dağ sırası yüzünden hinterlandı (ardülkesi) ile de sağlıklı bir bağlantı kuramamaktadır. Türkiye'nin ulaşımında denizyoluna önem vermemesi nedeniyle, doğal bir liman olan Sinop bu avantajını da kullanamamaktadır.

B. Fiziki özelliklerden kaynaklanan sorunlar

Sosyo-ekonomik yapının da temelini oluşturan fizikî faktörler insanlara sağladığı avantaj veya dezavantajlarla bir bölgenin gelişmesini destekleyebileceği gibi, geri kalmasında da başlıca rolü oynayabilir. Sinop dağlık ve engebelik bir arazi yapısına sahip olduğundan eğim değerleri de oldukça yüksektir. Bütün bunlara bağlı olarak tarım yapılan arazi miktarı az, erozyon şiddetli, heyelan vb. doğal afetlerle çok sık olarak karşılaşmaktadır. Bazen iklim şartları da bütün hayatı olumsuz yönde etkileyebilmekte, geçiş iklimi olması nedeniyle hava şartlarında bir istikrar görülmemektedir. Yaz mevsimi ve buna bağlı güneşlenme süresinin kısıtlılığı deniz suyu sıcaklıklarını etkilemekte, nispeten kapalı ve rüzgarlı olan hava şartları da turizm sezonunun çok kısa olmasına neden olmaktadır. Fizikî faktörler aynı zamanda kırsal alanlara temel altyapı hizmetlerinin gitmesini güçleştirdiği gibi, kırsal yerleşmelerin küçük ve dağınık olmasına da neden olarak, getirilmeye çalışılan bu hizmetlerin maliyetini de yükseltmektedir.

C. Nüfus ve yerleşmeden kaynaklanan sorunlar

Sinop, yıllardan beri göç veren ve toplam nüfusunda fazla bir artış görülmeyen illerimizden birisidir. Ör. 1985-90 arası dönemde ilin nüfus artış hızı -% 11 idi. Yine 1990 sayım sonuçlarına göre ülke çapında km²'ye 73 kişi düşerken Sinop'ta bu rakam 45 kişiydi. Mevcut nüfusun da % 33'ü kentlerde, % 67'si ise kırsal alanlardaydı. Toplam köy sayısı 425 olup, bu köylerin 409'unun nüfusu 1000'in altındadır. Ayrıca köylerin ana hatları ile mahalleler ve tek tek evlerden meydana geldiği düşünülürse, bunlara hizmet götürmek de oldukça pahalı ve zor bir iştir. İstihdam alanlarının yetersizliği gerek yurtiçi gerekse yurt dışı göçlerde Sinop'u önemli bir çıkış nok-

tası haline getirmiştir. Her yıl mayıs ayında Türkiye'nin gündemini meşgul eden "Bafra Çocuk İşçi Pazarı" ile ilgili olarak tarafımızdan yapılan bir araştırmada Samsun'un Bafra ilçesinde pazarlık usulü kiraya verilen çocukların 2/3'sinin Sinop'un kırsal kesiminden olduğu tespit edilmiştir⁽¹⁾. Göçler sadece bir ilin nüfus kaybetmesine yol açmamakta, tüm Türkiye'nin kır ve kasabalarında da görüldüğü gibi, toplumda öncü rolünü oynayabilecek yetişmiş, girişken ve risk almaya hazır beyin gücünü de göç alan illere kaptırmaktadır. Aktif kişilerin göç etmesi ve geride pasif kişilerin kalması geri kalmış yörelerin daha da geri kalmasında başlıca faktörlerden birisidir. Bu açıdan bakıldığında beyin göçü sadece geri kalmış ülkelerden gelişmiş ülkelere değil, ülke içinde de köy, kasaba ve (Sinop gibi) küçük şehirlerden (bir daha geri gelmemek üzere) büyük şehirlere yönelen bir hareket olup bu durum Sinop gibi illerin daha da geri kalmasında önemli bir faktör olmaktadır.

D. İktisadî yapıdan kaynaklanan sorunlar

İl genelinde zengin yeraltı kaynakları olmadığı gibi, mevcut tarım alanlarında ticari değeri olan ve devlet tarafından alımı yapılan önemli ürünlerin yetiştirilememesi köylüyü standart bir gelirden mahrum etmekte ve gelecek endişesine sevk etmektedir. Sanayi ve altyapı yatırımlarının yetersizliği veya mevcut tesislerin yer seçimi ve faaliyet alanından kaynaklanan sorunlar da oldukça önemlidir. Daimi çalışan ve istihdam ettiği kişi sayısı fazla yatırımlar yerine mevsimlik işgücüyle çalışan ve sınırlı hammadde kaynaklarına sahip balık yağı ve unu fabrikalarına verilen teşvik ve krediler bu duruma sadece bir örnektir.

2. Bölüm: Sinop'un Kalkınmasında Değerlendirilebilecek Potansiyel Kaynakların Bazıları

A. Doğal kaynaklar

Bunların başında zengin doğal bitki örtüsüne sahip ormanlar ile, *tatlısu ve deniz balıkçılığı* gelmektedir. Yine bu kaynaklara bağlı olarak arıcılık ve somon balığı yetiştiriciliği de önemlidir. Büyük bir potansiyel arz etmesine rağmen arıcılıkla ilgili olarak ülkemizin diğer bölgelerinde görülen yoğun faaliyet maalesef ilimizde görülmemektedir. Ormanların açılması veya tahrip edilmesi ile ortaya çıkan arazilerin büyük kısmı içgöçler nedeniyle bugün boş durumdadır. Bu alanlar günümüzde *büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık* için son derece ideal şartlara sahiptir. Bu potansiyele bağlı olarak

(1) Yılmaz, C. (1997) "Bafra'da Çocuk İşçi Pazarı", Akademik Açı 1997/2, Samsun, Sf. 103-127.

merkez köy ve kasabalarda peynir ve tereyağı üretimine dayalı mandıracılık teşvik edilebilir. Yine bu alanlar *özel veya ticari ormancılık ile meyvecilik için de büyük bir potansiyel arz etmektedir. Ticarî ormancılık ülkemiz açısından son derece önemli olup bugüne kadar değerlendirilemeyen önemli bir kaynaktır. Sinop bu açıdan pilot bölge seçilerek derhal uygulamaya geçilmelidir.* Yanlış çıkarılan ve (kendi diktiği ağacı devletten izinsiz kesmeme gibi) yanlış uygulanan kanunlar nedeniyle vatandaşlar tarımsal amaçla kullanmadıkları arazilerini boş bırakmakta, bu da ülkemiz için büyük maddi kayıplara neden olmaktadır. Özellikle Sinop'un batısında dağların denize bakan yamaçlarında yayılış gösteren kestane ormanlarının yaygınlaştırılması, bunlara ceviz vb. yine hem meyvesinden yararlanılan hem de kerestesi değerli olan ağaç türlerinin eklenmesi ileride Sinop ekonomisi için son derece yararlı olacaktır. Vatandaşlara kendi tarlalarında özel orman meydana getirme ve hızlı yetişen ağaç türlerinin Orman Bakanlığı tarafından ilgili kişilere maliyeti karşılığı dağıtılması uygulamasına mutlaka geçilmelidir. Sinop genelinde her türlü meyvenin yetiştiği bilinen bir gerçektir. Fakat bugüne kadar bu potansiyel yeterince değerlendirilememiştir. Küçük çapta inşa edilecek meyve suyu ve konsantresi tesisleri ile meyvecilik de teşvik edilebilir.

B. Beşeri kaynaklar

Sinop ilinin sahip olduğu beşeri kaynaklarının başında işgücü potansiyeli gelmektedir. Bu işgücünü birkaç grupta ele almak mümkündür. Birincisi il çapında mevcut işsiz nüfustur. Bilindiği gibi işgücü sanayinin temel kuruluş şartlarından birisidir. Ucuz işgücü Sinop'un yatırımlarda tercih edilmesini sağlayabilecek unsurlardan birisidir. İkincisi yine il çapındaki mevsimlik işgücüdür. Daha çok inşaat işlerinde çalışan bu kişiler ülke çapında her bölgede nerede iş bulurlarsa çalıştıkları gibi, yurtdışı inşaat firmalarına bağlı olarak + 50 derecelik sıcaklığa sahip Libya ile, -50 derece sıcaklığa sahip Sibiryaya ekseninde her türlü zor şartlara uyum gösterebilen bir özelliğe sahiptirler. Üçüncü grup işgücü ise halen Batı Avrupa ülkelerinde bulunan vatandaşlarımız ile bunlardan emekli veya başka şekilde kesin dönüş yapmış olanlardır. Özellikle yurtdışındaki vatandaşlarımız Sinop ilinin kalkınmasında kilit rol oynayabilecek özelliklere sahiptirler. Gerek bunların sayılarının çokluğu, gerekse bir kısmının bulundukları ülkelerde işveren kimliğine kavuşmaları, gelecekte bunlardan mutlaka yararlanılması gerektiği sonucunu doğurmaktadır. Maalesef bu vatandaşlarımızın günümüzde ölü yatırım tabir edilen konuta yatırım yapmaları engellenememiş, çeşitli nedenlerle iktisadî yatırımlara bir türlü yönlendirilememişlerdir⁽²⁾.

C. İktisadî kaynaklar

Sinop'un iktisadî kaynaklarının başında bugüne kadar kısmen değerlendirilmiş balıkçılık potansiyeli ve Boyabat çevresindeki toprak sanayi dışında, henüz yeterince değerlendirilmediğine inandığımız orman ürünlerine dayalı sanayi ile turizm gelmektedir. Bize göre turizm Sinop'u geri kalmışlıktan kurtaracak altın anahtarların başında gelmektedir. Sinop ilinin turizmden hak ettiği payı alabilmesi için uygulanabilecek metotlar ve bunlarla ilgili düşüncelerimiz şunlardır;

1. Son yıllarda Samsun-Rize arasında gelişme gösteren bölgedeki kıyı turizmi "Karadeniz Sahil Turu" adı altında içine Sinop ve doğusu da dahil edilerek geliştirilebilir. Bu konu ile ilgili olarak en çok ileri sürülen tesis yetersizliği problemi zaman içinde şu şekilde giderilebilir; Bilindiği üzere tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de turizm özel oto sahipliğine bağlı olarak bir gelişme göstermektedir. Özel oto sahipliğinin artması ise beraberinde güzergah turizmini ve konaklama olarak da kampingleri getirmiştir. Sinop ili sahillerinde gerek kamu gerekse özel kişilere ait yerlerde basit bir tuvalet, içme suyu ve elektrik tesisatı ile çadır kurmaya elverişli yerler tespit edilerek bunlar güzergah turizmine katılanların hizmetine verilebilir. Daha sonra turizmin birbirini çoğaltan etkisine bağlı olarak bu alanlara duyulan talep ve geceleme ihtiyacı pansiyonculuğu teşvik edecek, onların da yetersiz kalması ile otellerin inşası gündeme gelecektir. Bu yolla bir yandan kıyılar değerlendirilecek ve doğal ortam bozulmamış olacak, diğer yandan da buraların gelir getirmesi ile gereksiz, çirkin ve bireysel yapılaşmanın da (gerekirse kamu yararı için kanun gücüyle) önüne geçilmiş olacaktır⁽³⁾. Ayrıca bu konuda halen yurtdışında çalışan vatandaşlarımızdan da gerek turistik yatırımlarda gerekse başka alanlarda girişimci olarak yararlanılabileceği gibi, onlar vasıtası ile ilin yurtdışındaki tanıtımı ve turistik çekiciliği de arttırılabilir.

2. Karadeniz kıyısında yer alan ve turizm sayesinde önemli bir gelire sahip bulunan Amasra ve Akçakoca gibi merkezlerin Sinop'tan herhangi bir üstünlükleri yoktur. Sinop için eksik olan tanıtım ve konaklama altyapısıdır. İlçeler arası ulaşım ağının yeterince gelişmemiş olması turizmin il ça-

(2) Yılmaz, C. (1992) Batı Avrupa'da Çalışan Türk İşçilerinin Türkiye'de Kırsal Kesim ve Şehirleşme Üzerine Etkileri, İst. Üniv. Sos. Bil. Enst. (Yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul

(3) Yılmaz, C. (1993) "Turizm Olanaklarının Değerlendirilmesinde Jeomorfolojik Faktörlerin Engelleyici Rolü (Sinop-İnebolu Arası Örneği)", 14. Türkiye Jeomorfoloji Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 3-7 Mayıs 1993, Ankara.

pında yaygınlaştırılmasını ve çeşitlendirilmesini engellemekte, bu problemin konaklama yeri sıkıntısı ile birleşmesi ile de Sinop'a gelen turistlerin geceleme sayısı ülke ortalamasının altına düşmektedir. Bu problemin çözümü konaklama tesislerinin çoğaltılmasına bağlıdır. Fakat turizm mevsiminin kısıtlılığı otel vb. yatırımlara engel olmaktadır. Bu nedenle *mevcut veya inşa halindeki evlerin bir kısmı pansiyon veya yazlık olarak kiraya verilmek üzere yeni bir organizasyona gidilmelidir*. Nitekim Amasra ve Akçakoca yanında son olarak Abana ve İnebolu'da da yazlık evler yoluyla büyük merkezlerden çok sayıda yerli turist gelmektedir. Safranbolu'da ise eski evler restore edilerek pansiyon haline getirilmekte, turizm ve tanıtma derneği aracılığı ile bu pansiyonlar gelen ziyaretçilere kiralanmaktadır. Bu tecrübelerden yola çıkarak *Sinop'ta da benzer isimle kurulacak bir dernek bünyesinde evini pansiyon olarak açmak isteyen veya oturmadığı dairesini yazlık olarak kiraya vermek isteyenler bir araya gelebilirler. Bu derneğin Türkiye çapında yapacağı reklam faaliyeti ile de Sinop'a turist çekilebilir*. Bu tür bir yolla gelecek olanların geceleme süreleri otel vb. yerlerde kalanlara oranla çok daha uzun olacağından Sinop turizmin nimetlerinden daha fazla yararlanmış olacaktır.

3. Turizmde devlet desteği de son derece önemlidir. Bilinen yolların dışında farklı bir öneri olarak şunu söyleyebiliriz. *Türkiye çapında kamu kurum ve kuruluşlarının başta Ege ve Akdeniz kıyıları olmak üzere muhtelif yerlerde eğitim merkezi adı altında dinlenme tesisleri bulunmaktadır. Mevcutlara dokunulmasa bile, kamu kurum ve kuruluşlarının bundan sonra bu tür yeni yapılacak tesislerinin yer seçiminde Sinop'a öncelik verilmesinin sağlanması turizm açısından ayrı bir kazanç olacaktır*. Yaz döneminde mevcut kamu tesislerinin doluluk oranları dikkate alınırsa bu yolla Sinop'a gelebilecek turist sayısını tahmin etmek hiç te zor olmayacaktır.

4. *Bolu-Gölcük benzeri bir sistemle oluşturulan Ayancık-Akgöl gibi turistik çekiciliklerin sayısı arttırılabilir. Bu açıdan Sinop ormanları sayısız potansiyellere sahiptir*. Ayrıca bu göllerin ayak kısımlarından uzatılacak borularla küçük çapta enerji üretilebilir ve bulundukları çevrenin enerji ihtiyacı bu yolla karşılanabilir.

5. *Ülkemizde sadece Sinop-Kastamonu arasında görülen taş çatı örtülü ahşap evler ve bunların yoğun olarak bulunduğu köyler kültürel miras olarak koruma altına alınmalı ve turizme açılmalıdır*. Bu tür orjinal özelliğe sahip köylerimizin sayısı hızla azalmakta şehir ve kasabalarımızdaki çirkin betonlaşma maalesef köylerimizde de yaşanmaktadır. Türkeli ilçesine bağlı Satıköyü ile Ayancık ilçesine bağlı Armutluyazı köyünün Şaban mahalle-

si henüz taş çatı örtülü ahşap meskenlerden oluşma özelliklerini kaybetmemiş iki örnek köyümüzdür⁽⁴⁾. Bu ve buna benzer kendine has özellikleri olan yerleşme ve mesken tipleri tespit edilerek ilin kültürel miras listesine dahil edilerek korumaya alınmalıdır.

Sonuç

"Coğrafyalarını bilmeyenler ülkelerinin nelere muktedir olduğunu veya olamadığını bilemezler" sözü biz Coğrafyacılar açısından her zaman geçerli bir özdeyiştir. Buradaki ülkeler sözünü il, ilçe veya köy ölçüsünde de değerlendirebiliriz. Sinop'un ekonomik kalkınmasını ele alan bu sempozyum ilimizin sahip olduğu potansiyelin tespiti kadar, mevcut potansiyelin ne kadarından yararlanabildiğimizi veya yararlanabileceğimizi göstermesi açısından son derece faydalı bir adımdır. Diğer ilgililer gibi bizim sunduğumuz yukarıda zikredilen tespit ve öneriler de dikkate alınıp değerlendirildiğinde Sinop adına mutlaka bir şeyler başarılmış olacaktır. Dilediğimiz Sinop ilinin de Türkiye'nin, hatta dünyanın refah seviyesi en yüksek yörelerinden birisi olmasıdır.

(4) Yılmaz, C. (1997) "Taş Çatı Örtüsü (Sinop-Kastamonu Yöresinden Örnekler)", Prof. Dr. Erol Tümertekin'e Armağan, (Baskıda), İstanbul.